

ANALIZĂ CRPE: Așteptări de la summitul Parteneriatul Estic de la Bruxelles (15 decembrie 2021)

Ce răspunsuri vom vedea:

- Cât de angajată este Uniunea Europeană în Est și în ce va consta acest sprijin
- Cât de mari (și diferite) sunt ambițiile țărilor membre ale Parteneriatului Estic și, prin urmare ce își vor asuma din oferta UE
- Ce va obține (recunoaștere, un angajament politic mai extins sau nimic) asocierea trio Ucraina - Georgia - Republica Moldova, statele care au un nivel de ambiție mare față de apropierea de UE

Autor: Bianca Toma, Centrul Român de Politici Europene

Summitul Parteneriatului Estic are loc săptămâna aceasta, la Bruxelles, este primul în format fizic din ultimii 4 ani și se întâmplă într-un context geopolitic mult mai complicat decât în anii precedenți: o criză majoră a prețurilor la energie care dă Rusiei posibilitatea să joace geopolitic, pandemia cu multiple provocări pentru economiile UE și pentru redresarea partenerilor din est. Mai mult, Rusia devine tot mai agresivă la granița Ucrainei cu sau fără intenția de a avansa militar, apare criza migranților la granița cu Belarus - care între timp și-a suspendat statutul de membru al Parteneriatului Estic - Armenia a ajuns membru al Uniunii Economice Eurasia, iar reformele în toate parteneriile estice sunt încă insuficiente. Acestea se adaugă conflictelor existente în regiune (Transnistria, Crimeea și estul Ucrainei, Caucazul de sud) și numeroaselor amenințări hibride dinspre Moscova.

Există însă vești bune. Angajamentul UE pentru EaP rămâne consistent, este de văzut dacă și suficient. Deși foarte diferite, ambițiile a trei din statele membre ale EaP - Republica Moldova, Ucraina și Georgia sunt mari legate de apropierea de UE însă capacitatea lor de a livra reforme este problematic.

Ce lipsește: mult așteptata perspectivă a aderării sau dacă mergem spre cauze: lipsa unui angajament politic al UE pentru a oferi o perspectivă concretă de aderare pentru statele EaP. O parte din statele membre UE văd acest format mai curând ca pe un instrument de securitate și apropiere și nicidecum ca pe unul de extindere. În Europa Centrală și de Est lucrurile stau diferit, membrii UE își doresc mai mult pentru Vecinătatea Estică. Perspectivile nu sunt însă foarte optimiste mai ales după ce procesul de extindere a UE în Balcanii de Vest se dovedește lung și tot mai complicat cu patru state deja candidate Albania, Republica Macedonia de Nord, Muntenegru, Serbia.

De altfel, Republica Moldova, Georgia și Ucraina au lansat o inițiativă comună - formatul trio asociere - prin care vor o cooperare mai strânsă, cu condiționalități adaptate și țargetate pentru fiecare. Acest format, ambițios, dinamic și asumat politic - ministri de externe și premierii celor trei țări discută intens în acest format - vine cu inițiative și așteptări concrete în domenii precum securitate, energie, transporturi, liberalizarea tarifelor de roaming, economia digitală. Toate cele trei țări au așteptări mult mai mari legate de sprijinul pe care UE, prin instrumentele sale, în domeniul securității - de la securitate energetică până la soluții în zona de cybersecurity și dezinformare. Există așteptări limitate a summitul PaE să le aducă vești mai bune ale angajamentului UE în această direcție.

România sprijină mai curând avansul Republicii Moldova, Georgiei și Ucrainei în apropierea de UE tocmai datorită angajamentului acestora în ciuda reținerii Bruxelles-ului de a încuraja un PaE cu două viteze. Ministrul de Externe român Bogdan Aurescu s-a referit recent, explicit, la „o cooperare sectorială mai profundă cu cei mai avansați și cei mai ambițioși parteneri” din vecinătatea estică.

Ce va arăta acest summit despre UE

Reuniunea de la Bruxelles va arăta în primul rând dimensiunea angajamentului UE pentru vecinătatea estică: un sprijin mai curând tehnic la pachet cu o listă de reforme cerute, un sprijin însă consistent și de durată, pentru economiile acestor țări și transformări relevante în societate, dar cu o capacitate limitată de a veni cu soluții concrete pentru conflictele înghețate din regiune. Când PaE a împlinit 10 ani, în 2019, Bruxelles-ul a lansat o dezbatere legată de ce ar trebui să fie acest format după 2020. Esența sprijinului consistent dar tehnic al Bruxelles-ului, post 2020 este clară: sprijinim redresarea, reziliența și reformele dar e nevoie de schimbări structurale în statele partenere ale PaE. Ce urmează după 2020 în agenda Parteneriatului Estic se află în documentul lansat în iulie 2021 de Comisia Europeană [Redresare, reziliență și reformă: prioritățile Parteneriatului Estic după 2020](#). Pe marginea acestui plan este de așteptat să existe o asumare cât mai largă la summitul de la mijlocul lui decembrie.

Ce oferă UE: în primul rând fonduri pentru investiții. Uniunea oferă un plan de investiții economice, inclusiv proiecte emblematic pentru care intenționează să mobilizeze 2,3 miliarde de Euro sprijin pentru redresarea post Covid în domenii esențiale precum transporturi, sănătate, IMM-uri inclusiv pe componentele digital și verde. Este de așteptat ca planul UE să atragă investiții publice și private în valoare de până la 17 miliarde de euro. În al doilea rând, sprijin pentru consolidarea guvernanței care vizează democrația, buna

guvernare, statul de drept, lupta împotriva corupției, respect pentru drepturile omului, egalitatea de gen.

Ce va arăta acest summit despre statele partenere: ambiții diferite și angajamente politice diferite față de Uniunea Europeană. **Georgia, Ucraina și Republica Moldova**, deja grupate în formatul Trio asociat și-ar dori cel puțin o recunoaștere mai clară a acestei noi realități la summitul de la Bruxelles: trei din partenerii estici ai UE au semnat Acordul de Asociere, cel de liber schimb (extins și aprofundat) sunt angajate în reforme și vor o perspectivă mai concretă a pașilor următori în relația lor cu UE.

Republica Moldova se află, din punct de vedere politic, într-un avantaj considerabil față de ceilalți parteneri: există o majoritate parlamentară pro-europeană cu un președinte, Maia Sandu, cu o agendă reformistă fără precedent. Diplomația de la Chișinău este în plină ofensivă în a asigura partenerii europeni de intențiile și angajamentul pentru reforme. Ministrul de externe, Nicolae Popescu, a temporizat așteptările și a declarat recent că este nevoie de timp pentru ca măsurile care se pregătesc acum să dea rezultate vizibile.

Ucraina, unul din cei mai ambițioși parteneri estici ai UE, este însă și cea mai complicată situație, direct vizată de amenințările și agresiunea rusească pentru care Bruxelles-ul, în lipsa unui consens politic intern, nu are soluții pragmatice, concrete, imediate. Cu toate acestea, sprijinul pe care UE și partenerii europeni îl oferă Kievului rămâne consistent.

Georgia, pierde din teren din cauza unor controversate decizii în sistemul judiciar de la care UE așteaptă reforme masive. Vano Chkhikvadze, EU Integration Program Manager, Open Society Georgia Foundation a explicat cum se văd, de la Tbilisi, așteptările decizii ale summitului de mâine: “Organizarea summitului Parteneriatului Estic după patru ani de pauză cauzată de pandemia COVID-19 este deja un semn important de solidaritate față de vecinii estici.

Din strategia post 2020 pentru PaE Georgia înțelege că Uniunea Europeană nu are o ofertă politică pentru țările Parteneriatului estic. În loc de aceasta, UE sprijină reziliența lor prin acordarea de ajutor financiar și investiții în dezvoltarea infrastructurii. În cazul Georgiei, UE intenționează să aloce peste un miliard de euro, ceea ce ar ajuta la rezolvarea uneia din cele mai mari provocări actuale: șomajul. Fiecare al patrulea georgian își caută un loc de muncă. UE intenționează, de asemenea, să investească mai mult în tineri, oferindu-le burse pentru a-și continua studiile în universitățile din UE. Așteptările față de summit-ul Parteneriatului estic nu sunt mari la Tbilisi mai ales după ce Georgia a încetat să mai fie cel mai disciplinat partener. Lipsa unor reforme esențiale pentru sistemul judiciar, neîndeplinirea condițiilor de obținere a asistenței financiare oferită de UE și nerealizarea unei reforme electorale adecvate sunt principalele motive pentru care relația Georgia-UE pierde din viteză”.

Armenia are un ghid pentru reforme prin Acordul de parteneriat cuprinzător și consolidat (CEPA) încheiat cu UE la Summit-ului Parteneriatului Estic de la Bruxelles din 2017, dar a ales să devină membră a Uniunii Economice Eurasia. **Azerbaidjan**, cu un rol strategic pentru securitatea energetică a Europei în special pentru importurile de energie din regiunea Caspică pe piața UE, a început în 2017 negocierile privind un nou acord-cadru dar progresele sunt limitate. **Belarus** și-a suspendat statutul de membru al Parteneriatului Estic

după ce UE a impus treptat, începând cu octombrie 2020, sancțiuni împotriva acestei țări și regimului Lukașenko ca răspuns la fraudarea alegerilor prezidențiale din vara lui 2020 și la intimidarea și represiunea violentă a protestatarilor pașnici, a membrilor opoziției și a jurnaliștilor. UE nu recunoaște rezultatele alegerilor din Belarus.

Ce spun experții consultați de CRPE

Georgia pare că se îndepărtează de la ceea ce a agreat în vara acestui an când “cei trei asociați” au participat la summit-ul prezidențial de la Batumi, spune **Ani Akhalkatsi, de la Open Society Foundation Georgia**. Declarația semnată de cei trei șefi de stat - Georgia, Republica Moldova și Ucraina la 19 iulie 2021 arată: *Rămânem uniți în hotărârea noastră de a lucra pentru a primi recunoașterea perspectivei europene a Georgiei, Moldovei și Ucrainei deschizând calea pentru viitoarea aderare a celor trei state ale noastre la UE. În ciuda criticilor și solicitărilor adresate autorităților georgiene de partenerii externi de a se abține de la numirea judecătorilor Curții Supreme de Justiție până când nu va avea loc o reformă cuprinzătoare a sistemului de justiție și nu va exista un consens politic, Parlamentul de la Tbilisi a promovat patru judecători”.*

Tamar Dekanosidze, avocat pentru drepturile omului, Equality Now: “Summitul Parteneriatului Estic este o bună oportunitate pentru Georgia de a-și afirma angajamentul față de protecția drepturilor omului și egalitatea de gen. Acest lucru este deosebit de important în contextul retoricii tot mai agresive a grupurilor de extremă dreaptă care primesc un răspuns insuficient din partea autorităților. Chiar dacă eforturile Georgiei de a combate violența de gen s-au îmbunătățit este necesar un angajament semnificativ pentru a ne asigura că legislația, politicile publice și practicile se îndepărtează de moștenirea sovietică și sunt conforme cu standardele europene și cele mai bune practici ale țările UE. **Ne referim aici la îmbunătățirea legilor și politicilor de combatere a violenței sexuale, la a oferi protecție și sprijin victimelor, de a transforma modelele sociale și culturale care tolerează violența împotriva femeilor (...)**

Angela Grămadă, Președinte al Experts for Security and Global Affairs Association:

“Atitudinea României față de Parteneriatul Estic (PaE) nu a fost mereu una proactivă. Dimpotrivă, de mai multe ori autoritățile române au oferit altor state europene oportunitatea de a-și valorifica pozițiile, fie din perspectiva acțiunii bilaterale cu o anumită țară participantă la acest proiect, fie din cea multilaterală, atunci când decizia era în favoarea abordării per ansamblu a inițiativei. Totuși, apropierea și vecinătatea cu cel puțin două dintre statele participante condiționează un comportament mai asumat în ceea ce privește atingerea obiectivelor actualizate ale Parteneriatului Estic de către România.

În 2021, summit-ul își propune să stabilească o nouă agendă pentru statele participante la Parteneriatul Estic într-un context diferit celui inițial (mai 2009): noi obiective, noi indicatori și mai puțini actori (Belarus s-a retras din proiect), dar la fel de multe oportunități pentru actorii care le conștientizează. Un aspect relevant de reținut în acest context este faptul că noua abordare, orientată spre reziliență și progres economic, coincide cu lansarea noului exercițiu bugetar al Uniunii Europene și deja există o planificare a alocărilor financiare pentru redresarea economică a statelor participante: 2,3 mld EUR din bugetul UE pentru Planul Economic și Investiții pentru transformarea sustenabilă a economiilor statelor participante.

Foarte multe din prioritățile definite pentru PaE sunt definite și în calitate de obiective ale statelor membre ale UE pentru următoarea perioadă. Acest lucru pare să fie nu doar o invitație la alinierea standardelor de dezvoltare cu accent pe sustenabilitate și economie durabilă. Este mai degrabă o recunoaștere a faptului că pentru problemele comune trebuie să găsească soluții și abordări comune.

Ca eveniment politic, Summit-ul este important nu doar datorită pachetului financiar pe care îl va propune statelor participante (acum cinci la număr). Importante vor fi mesajele transmise de liderii europeni și de liderii țărilor membre PaE: cât de asumată va fi participarea și implicarea, dar și disponibilitatea de a acționa în sensul unei economii sustenabile și reziliente, a statului de drept, a transformării digitale, a rezilienței climatice și asigurării unor societăți incluzive? Coeziunea trebuie să fie găsită și în interiorul proiectului, nu doar în cadrul Uniunii Europene. Iar pentru aceasta este nevoie de o înțelegere clară a noilor obiective, a contextului în care se dezvoltă proiectul și a vulnerabilităților la care se expune fiecare țară participantă care omite sau refuză în mod conștient să beneficieze de oportunități care vor contribui la întărirea propriilor societăți.

Pentru Uniunea Europeană Europa de Est și Caucazul de Sud rămân a fi zone de interes strategic pentru că de aici vin o serie de amenințări sau vulnerabilități care afectează stabilitatea frontierelor, dar și a unor proiecte economice. De aceea mesajul care va fi transmis trebuie să fie unul puternic. De cealaltă parte, statele participante la proiect trebuie să înțeleagă complexitatea momentului și să răspundă afirmativ cu voință politică internă pentru schimbare.

Acest material este parte a proiectului Promovarea cooperării în regiunea Mării Negre: Crearea unui spațiu civic virtual și securizat implementat de Centrul Român de Politici Europene și susținut de către [Black Sea Trust for Regional Cooperation](#).